

Αρ. Πρωτ. 48/2021 (Green Tank)
Αθήνα, 7/10/2021

Σχόλια και προτάσεις επί του Περιφερειακού Προγράμματος «Ιόνια Νησιά 2021-2027»

Με το παρόν κείμενο, η δεξαμενή σκέψη για το περιβάλλον, The Green Tank¹, και το Ίδρυμα Περιβάλλοντος Ιονίων Νήσων² αποτυπώνουν τις απόψεις τους επί του Σχεδίου για το Πρόγραμμα «Ιόνια Νησιά 2021-2027».

Το παρόν κείμενο σχολίων και προτάσεων έρχεται σε συνέχεια της συμμετοχής μας σε σειρά θεματικών τηλεδιασκέψεων και διαβουλεύσεων κατά το προηγούμενο διάστημα, ωστόσο είναι η πρώτη φορά που γίνεται επί συγκεκριμένου κειμένου. Επισημαίνουμε ωστόσο ότι στην παρούσα φάση τα χρονικά περιθώρια συμβολής στη διαβούλευση είναι περιορισμένα. Σημειώνουμε επίσης, ότι απουσιάζει η παρουσίαση της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων του Προγράμματος βάσει της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ η οποία θα πρέπει να συνοδεύει το Πρόγραμμα και να τεθεί σε σχετική διαβούλευση.

Σημείο αφετηρίας για τα σχόλια και τις προτάσεις που καταθέτουμε αποτελεί το γεγονός ότι η νέα προγραμματική περίοδος, 2021-2027, παρέχει πολλές δυνατότητες για τον **πράσινο μετασχηματισμό σημαντικών κλάδων της οικονομίας της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων**, μεταξύ των οποίων ο τουρισμός, αλλά και άλλων όπως είναι η ενέργεια, η πρωτογενής παραγωγή και παράλληλα η προστασία και βιώσιμη διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος. Εξάλλου, επιδιώκοντας να συνεισφέρουμε σε αυτή την κατεύθυνση σας έχουμε ήδη καταθέσει την έκθεση «[Ευκαιρίες χρηματοδότησης για ένα βιώσιμο μέλλον κατά την περίοδο 2021-2027](#)»³ η οποία εντοπίζει από τις μία τις δυνατότητες χρηματοδότησης και από την άλλη τις προοπτικές που δημιουργούνται για συγκεκριμένους κλάδους της οικονομίας. Η έκθεση εκπονήθηκε στο πλαίσιο έργου που συγχρηματοδοτείται από το Cyclades Preservation Fund, το Ίδρυμα Περιβάλλοντος Ιονίων Νήσων και το Ίδρυμα Καπετάν Βασίλη και Κάρμεν Κωνσταντακόπουλου.

1. **Βιώσιμος τόπος:** Κρίνουμε πολύ στοχευμένο το αναπτυξιακό όραμα της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων και του Προγράμματος της για τη νέα προγραμματική περίοδο και ειδικότερα την αναφορά στη διαμόρφωση της ως «Βιώσιμο Τόπο».

Είναι θετικό ότι αυτή η στόχευση διατρέχει οριζόντια πολλές από τις προτεραιότητες και τους ειδικούς στόχους του Προγράμματος, όπως είναι ο στόχος 1. (iii) στον οποίο καταγράφεται η ανάγκη διαφοροποίησης του κυρίαρχου παραγωγικού μοντέλου, του τουρισμού, με υποστήριξη της βιώσιμης ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ...»,

¹ The Green Tank: <https://thegreentank.gr>

² Ίδρυμα Περιβάλλοντος Ιονίων Νήσων – Ionian Environment Foundation: <https://www.ionianenvironment.org/>

³ The Green Tank. 2021. Ευκαιρίες χρηματοδότησης για ένα βιώσιμο μέλλον κατά την περίοδο 2021-2027. <https://bit.ly/3g0uNLg>

οι στόχοι 2 (i) & 2(ii) στους οποίους περιλαμβάνονται προβλέψεις τόσο για την εξοικονόμηση ενέργειας και την ενεργειακή αποδοτικότητα όσο και την προώθηση των ΑΠΕ μεταξύ των οποίων και μέσω ενεργειακών κοινοτήτων, καθώς και ο στόχος 2(vii) στον οποίο προβλέπονται παρεμβάσεις για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, αλλά και δράσεις φυσικών πράσινων υποδομών εντός αστικών κέντρων καθώς και ο στόχος 2 (iv) στον οποίο δίνεται η δυνατότητα χρηματοδότησης δράσεων που βασίζονται στο οικοσύστημα. Εξάλλου, την οριζόντια υποστήριξη της πράσινης μετάβασης θέτουν ως κύριο στόχο οι κανονισμοί των ταμείων της νέας προγραμματικής περιόδου 2021-2027.

Παρά την παραπάνω επισήμανση, , υπάρχει ακόμα περιθώριο εμπλουτισμού ορισμένων στόχων με περισσότερες ενδεικτικές δράσεις που θα ενισχύσουν την πράσινη μετάβαση της Περιφέρειας, καθώς και μεγαλύτερη διαφοροποίηση των επενδυτικών προτεραιοτήτων ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες του κάθε νησιού.

Προτείνεται: 1) να υπάρξει **μεγαλύτερη εξειδίκευση** των προτεραιοτήτων και ειδικά όσον αφορά στην Προτεραιότητα 1, ώστε οι πόροι να κατευθυνθούν για την κάλυψη των διαφορετικών αναγκών του κάθε νησιού. Μία τέτοια προσέγγιση θα βοηθήσει στη διαφοροποίηση της παραγωγικής βάσης μεταξύ των νησιών, ώστε να μειωθεί η εξάρτηση από τον τουρισμό.

Προτείνεται 2) να προστεθούν δράσεις που θα ενισχύσουν την προσπάθεια της **πράσινης μετάβασης, σε διαφορετικούς κλάδους της οικονομίας**, π.χ. με την ανάπτυξη βιώσιμης γεωργίας και αλιείας και ευρύτερα του πρωτογενούς αλλά και του δευτερογενούς τομέα (π.χ. στον ευρύτερο αγρο-διατροφικό τομέα), αλλά και της κυκλικής οικονομίας, καθώς και τη διεύρυνση δραστηριοτήτων υποστηρίζοντας ενδεικτικά εκείνες (υφιστάμενες ή νέες) που επιδιώκουν βελτίωση πρακτικών προς πιο βιώσιμες λύσεις. Η ανάπτυξη αυτών των πρόσθετων τομέων, μπορεί να συνεισφέρει τόσο στη διαφοροποίηση του αναπτυξιακού προφίλ του κάθε νησιού, στη διεύρυνση των αναπτυξιακών κλάδων της Περιφέρειας αλλά και στη διαφοροποίηση του ίδιου του τουριστικού προϊόντος αν γίνουν συνδυαστικά (π.χ. θεματικός τουρισμός, γαστρονομικός τουρισμός, αγρο-τουρισμός, αλιευτικός τουρισμός, θαλάσσιος τουρισμός, κτλ). Κλειδί στο πλαίσιο αυτό είναι η συμπληρωματική χρηματοδότηση από άλλα προγράμματα και άλλα ταμεία. Τέτοιες δράσεις θα οδηγήσουν τελικά στον συνολικό μετασχηματισμό της Περιφέρειας με βάση το όραμα που διατυπώνεται.

Προτείνεται 3) να συμπληρωθούν οι δράσεις της Προτεραιότητας 3 με πρόσθετες δράσεις **βιώσιμης κινητικότητας** και συνολικά υποστήριξης **καθαρών μεταφορών**, υλοποιώντας έτσι ακόμα πιο ολοκληρωμένα το όραμα του βιώσιμου τόπου. Ενδεικτικές δράσεις περιλαμβάνουν: εξηλεκτισμό λιμένων για την κάλυψη ορισμένων αναγκών, δημιουργία υποδομών ηλεκτροκίνησης ειδικά για τοπικά και δημοτικά μέσα μεταφοράς, ενίσχυση της παροχής προς ενοικίαση εναλλακτικών μέσων, όπως τα ποδήλατα ή τα ηλεκτρικά ποδήλατα ή scooters με τους αντίστοιχους σταθμούς φόρτισης,

συμπληρωματικά των υπόλοιπων δράσεων προώθησης ήπιων τρόπων μετακίνησης (πεζόδρομοι και ποδηλατόδρομοι) που ήδη προβλέπονται.

- 2. Βιώσιμος τουρισμός:** Στο Πρόγραμμα αναγνωρίζεται σαφώς ότι υπάρχει ανάγκη διαφοροποίησης του τουριστικού προτύπου της Περιφέρειας καθώς και η ανάγκη προώθησης εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Ωστόσο, αυτό δεν θα πρέπει να γίνει μεμονωμένα, αλλά με ολοκληρωμένο σχεδιασμό για την προώθηση του βιώσιμου τουρισμού, που θέτει στο επίκεντρο την περιβαλλοντική βιωσιμότητα, που αξιοποιεί τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε νησιού αλλά και με σεβασμό στη διαφορετική φέρουσα ικανότητα που έχει το καθένα. Κλειδί ώστε να υπάρξει μία συνολική στροφή είναι η συμμετοχή τόσο των επιχειρήσεων που παρέχουν υπηρεσίες και πακέτα όσο και των ίδιων των προορισμών, με τη συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης, αλλά και άλλων φορέων που μπορούν να συνεισφέρουν στην υποστήριξη του οράματος, όπως είναι η ερευνητική κοινότητα και η κοινωνία των πολιτών.

Προτείνεται να προβλεφθούν ρητά δράσεις που αφορούν 1) την υιοθέτηση από τις τουριστικές επιχειρήσεις καλών, πράσινων και βιώσιμων πρακτικών, 2) τη δημιουργία νέων θεματικών ενδιαφερόντων συνδυαστικά με τον αγρο-διατροφικό τομέα, τη διατήρηση της φύσης (τουρισμός φύσης / υπαίθρου) και την προστασία και ανάδειξη του θαλάσσιου χώρου, και 3) σε επενδύσεις που μπορούν να υλοποιηθούν από φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλους φορείς που δημιουργούν τις προϋποθέσεις για τη δημιουργία συνολικά βιώσιμων τουριστικών προορισμών (π.χ. επενδύσεις στη δημιουργία πεζοδρόμων, ποδηλατοδρόμων, υποδομών ηλεκτροκίνησης ειδικά για τοπικά μέσα μεταφοράς, υποστήριξη παροχής προς ενοικίαση εναλλακτικών μέσων, όπως τα ποδήλατα ή τα ηλεκτρικά ποδήλατα ή τα ηλεκτρικά μηχανάκια με τους αντίστοιχους σταθμούς φόρτισης, σε ηλιακούς σταθμούς φόρτισης για κινητά και άλλο εξοπλισμό σε σημεία ενδιαφέροντος καθώς και η ενίσχυση του εξηλεκτρισμού για την κάλυψη κάποιων βασικών καταναλώσεων στους λιμένες), 4) την ολοκλήρωση μελετών φέρουσας ικανότητας και ολοκληρωμένου σχεδιασμού ώστε να κατευθύνουν τις ως άνω επενδύσεις.

- 3. Εξοικονόμηση ενέργειας:** Οι επενδύσεις που αφορούν στη βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας περιορίζονται μόνο στις δημόσιες υποδομές και όχι ευρύτερα την πράσινη ενεργειακή μετάβαση της Περιφέρειας.

Προτείνεται η διεύρυνση των δικαιούχων σε δράσεις εξοικονόμησης και βελτίωσης ενεργειακής αποδοτικότητας, ειδικά όταν γίνεται συνδυαστικά με άλλες δράσεις υπό τις Προτεραιότητες 1 και 2, και ρητή διευκρίνιση των δυνατοτήτων συγχρηματοδότησης από άλλα Προγράμματα ή Ταμεία. Αυτή η πρόβλεψη είναι απαραίτητη για μία συνολική επενδυτική προσέγγιση από ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις που επιδιώκουν να συμμετέχουν στην πράσινη και ψηφιακή μετάβαση και επιδιώκουν να συμβάλουν στη διαφοροποίηση του παραγωγικού μοντέλου της Περιφέρειας. Η ανάγκη αυτή προκύπτει ιδιαίτερα για τον μετασχηματισμό των νησιών συνολικά σε ελκυστικούς και βιώσιμους τόπους και προορισμούς.

4. **Πρόληψη και αντιμετώπιση κινδύνων που συνδέονται με το κλίμα:** Ενώ στη διατύπωση του ειδικού στόχου 2 (iv) γίνεται αναφορά στο γεγονός ότι θα λαμβάνονται υπόψη οι προσεγγίσεις που βασίζονται στο οικοσύστημα, αυτές οι προσεγγίσεις απουσιάζουν από τους ενδεικτικούς τύπους δράσεων που θα υποστηριχθούν.

Προτείνεται η ρητή προσθήκη πρόβλεψης υποστήριξης δράσεων που εφαρμόζουν τέτοιες προσεγγίσεις ή αλλιώς, **φυσικές πράσινες υποδομές ή λύσεις βασισμένες στη φύση**. Αυτή η προσθήκη θα ενισχύσει τη συνοχή του Προγράμματος καθώς θα υποστηρίξει άλλες προβλέψεις σε πράσινες υποδομές (π.χ. Δράση 2 viii) αλλά και θα ευθυγραμμίσει περισσότερο το Πρόγραμμα με την υποχρέωση δέσμευσης πόρων για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, αλλά και θα της επιτρέψει να εφαρμόσει τις δεσμεύσεις που απορρέουν από τη νέα Στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα για το 2030.

5. **Διεύρυνση δικαιούχων:** Προτείνεται στο σύνολο του Προγράμματος, και ειδικά στις Προτεραιότητες 1, 2, και 5 να προβλεφθεί **μεγαλύτερο εύρος δικαιούχων** (ομάδες στόχου). Με αυτόν τρόπο θα μπορέσει να αξιοποιηθεί μεγαλύτερο μέρος του παραγωγικού δυναμικού της Περιφέρειας που περιλαμβάνει μία δυναμική κοινωνία των πολιτών, η οποία ήδη συνεργάζεται με ερευνητικούς και παραγωγικούς φορείς. Το ίδιο ισχύει και για τις πρωτοβουλίες της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας (ΚΑΛΟ), που αντιμετωπίζονται μόνο στην Προτεραιότητα 5 της κοινωνικής ένταξης, αντί να θεωρούνται αναπόσπαστο τμήμα της αναπτυξιακής προοπτικής της Περιφέρειας και άρα να είναι δυνητικοί δικαιούχοι.
6. **Συμπληρωματικότητα πόρων:** Από το κείμενο του Προγράμματος απουσιάζει η αναλυτική παρουσίαση της συμπληρωματικότητας των πόρων από άλλα Προγράμματα (π.χ. τομεακά) και Ταμεία (Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, ΚΑΠ, κτλ), ανά προτεραιότητα, στόχο και δράση. Το γεγονός αυτό μειώνει την ικανότητα κατανόησης των συνολικών πόρων που θα διοχετευτούν στην Περιφέρεια και δεν αποτυπώνει κάποιον ευρύτερο σχεδιασμό (πέραν όσων αναφέρονται στο ΕΣΠΑ) για τις επενδυτικές επιλογές που μέχρι στιγμής έχουν ενταχθεί στο έργο.

Προτείνεται η παρουσίαση της συμπληρωματικότητας των πόρων ανά Πρόγραμμα και Ταμείο. Η συνδυαστική χρηματοδότηση με τη βέλτιστη αξιοποίηση των δυνατοτήτων των διαφορετικών προγραμμάτων και πηγών χρηματοδότησης θα είναι εξαιρετικά σημαντική για την προώθηση και τελικά την εδραίωση ενός βιώσιμου μοντέλου ανάπτυξης για τα Ιόνια Νησιά.